

KAPADOKYA'DAKİ BİZANS ESERLERİNİN TURİZM İÇİNDEKİ YERİ: IHLARA VADİSİ ÖRNEĞİ

The Location Of Byzantine Monuments In Tourism In Cappadocia: Sample Of Ihlara Valley

Doç.Dr. Sevcan YILDIZ

Akdeniz Üniversitesi, sevcanyildiz@akdeniz.edu.tr

Öğr.Gör. Dr. Engin DERMAN

Akdeniz Üniversitesi, ederman@akdeniz.edu.tr

Yıldız, S. & Derman, E. (2018). "Kapadokya'daki Bizans Eserlerinin Turizm İçindeki Yeri: Ihlara Vadisi Örneği",
International Journal of Academic Value Studies, Vol:4, Issue:18 pp:230-238 (ISSN:2149-8598).

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

14/09/2017

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Date

28/01/2018

Anahtar Kelimeler

Kapadokya, Bizans Eserleri,
Turizm, Ihlara Vadisi

Keywords

Cappadocia, Byzantine
Monuments, Tourism, Ihlara
Valley.

ÖZ

Bizans İmparatorluğu dünya tarihinde en uzun süre hüküm sürmüş devletlerden bir tanesidir. Anadolu toprakları önemli Bizans eserlerine sahiptir. Kapadokya bölgesi bu bakımdan çok zengindir. Çalışmada bu bölge içerisinde yer alan Ihlara Vadisi ele alınmış, bu alandaki Bizans eserleri literatür taraması ile ortaya konmuştur. Özellikle inanç ve kültür turizmi bakımından büyük önem taşıyan bu kaynakların Türk turizmindeki rolünü vurgulamak amaçlanmıştır.

ABSTRACT

The Byzantine Empire is one of the longest running states in world history. Anatolian lands have important Byzantine monuments. Cappadocia region is very rich in this respect. Ihlara Valley in this region was considered in the study and Byzantine monuments in this area have been revealed by literature review. It is aimed to emphasize the role of these resources, which have great importance in terms of faith and culture tourism in Turkish tourism.

1. GİRİŞ

Dünya tarihinin en uzun ömürlü devletlerinden birisi olan Bizans'ın kuruluşunun, Roma İmparatorluğu'nun 395. yılında ikiye bölünmesiyle olduğu çoğunlukla kabul edilmekle birlikte; etnik, kültürel ve sosyal nedenlerle bu ikiye bölünme I. yüzyıla kadar indirilebilmektedir (Ostrogorsky, 1981).

Bizans, Doğu Roma İmparatorluğu olarak da bilinmektedir. İ.S. 330 yılında Roma İmparatoru Constantinus, İ.Ö. 7. yüzyılda Yunanlılarca kurulmuş olan Byzantion (Bizans) kentine Konstantinopolis adını vermiştir. Konstantinopolis, Roma İmparatorluğu'nun batı kesiminin 476 yılında parçalanmasından sonra, yaklaşık 1000 yıl boyunca varlığını korumuş olan Bizans İmparatorluğu'nun yönetsel, kültürel ve ekonomik merkezi olmuştur. Avrupa ile Asya'yı ayıran bir boğazın kıyısındaki elverişli limanıyla, büyük bir imparatorluğun başkenti olmaya çok uygun bir kenttir (Anonim, 1992).

Konstantinus ayrıca Hıristiyan olan ilk imparator olarak tarihe geçmiştir. Ancak nasıl Hıristiyan olduğu tam olarak bilinmemektedir. İddialara göre ölüm yatağında son nefesini verirken Hıristiyan olmuştur. Bu durum biraz abartma ya da kilisenin uydurması olarak görülebilir. Yalnız doğru olan bir şey var ki,

Konstantinus güçlenmekte olan Hıristiyanlığın ve Kilisenin işbirliğini sağlamak için Hıristiyanlara iyi davranmış, İmparatorluk içinde yaygın olan öteki inançlara da dokunmamıştır (Prokipius, 2001).

313 yılında Hıristiyanların konulduğu hapishanelerin kapıları açılarak onlara artık özgür oldukları ve diledikleri dine istedikleri gibi tapabilecekleri bildirilmiştir. Bu değişikliğin yarattığı şaşkınlık, halkı bir mucize olduğuna inandırmış, akabinde İmparatorun din değiştirmesi hakkında çeşitli söylentiler ortaya çıkmıştır. Bir söylentiye göre; Constantinus, 312 yılında askerlerin başında savaşa giderken, batan güneşin üstünde bir haç işaretiyle "Bu işaretle zafere ulaş" yazısını görmüştü. Ertesi gece İsa peygamber ona görünmüş ve elinde tuttuğu haça benzer bir bayrak yapmasını emretmişti.. Ve Constantinus savaşı kazanarak zafere erişmişti. Constantinus'un Hıristiyanlığı kabul etmesi; Hıristiyanlığın yayılmasını hızlandırmıştır (Vander, 1981).

Erken Bizans ya da Hıristiyan sanatının merkezi haline gelmiş olan Kapadokya'daki kiliselerde bulunan fresklerde dini konular büyük bir incelikle işlenmiştir (Deniz ve Aydos, 1995). Bu nedenle çalışmamızda Kapadokya'da bulunan İhlara Vadisi ve içinde yer alan kiliseler incelenmiştir. Çalışmanın amacı İhlara Vadisi ve Kiliselerinin Türk turizmindeki yerinin belirlenmesidir.

2. KAPADOKYA

MS. 17 yılında bir Roma eyaletine dönüştürülen Kapadokya bölgesi, yaklaşık üç yüzyıl Roma egemenliği altında kaldı. 330 yılında Byzantion I. Costantinus tarafından imparatorluğun ikinci başkenti olarak ilan edildi. Modern dönemde Bizans adıyla anılan Doğu Roma İmparatorluğu'nun bir parçası haline gelmiştir (Hild ve Restla, 1981).

Diocletianus döneminde bölgenin doğu kısımları ayrılarak burada Armenia bölgesi oluşturuldu ve coğrafi olarak Kapadokya bölgesi küçültülmüş oldu. 371 yılında imparator Valens, güney bölgesini ayırarak, başkenti Tyana olan Kapadokya II. adlı ikinci bir eyalet oluşturdu. IV. yüzyılda bölgenin çok zengin olduğunu Kapadokyalı Babaların yazdıklarından biliyoruz. Bu metinler bize IV. yüzyıl Kapadokyasına ilişkin önemli bilgiler vermektedir. 363 yılından sonra Fırat'ın doğusu Persler'in eline geçti. V. yüzyılda ise Hunların ve İsavralıların bölgede çok büyük tahribat yapan akınları oldu. Bölgenin sık sık saldırılarla karşı karşıya kalması nedeniyle Anastasios ve Justinianos dönemlerinde bölgede yoğun bir savunma programının uygulamasına başlandı ve bu çerçevede birçok kent surlarla çevrildi, eski surlar onarıldı. Kaisareia (Kayseri) baştan imar edildi. Makissos ve Kamuliani gibi iki yeni yerleşim merkezi kuruldu, bölgenin tamamına yayılan kaleler sistemi oluşturulmuştur (Ostrogorsky, 1981).

VI. yüzyılın sonlarından VII. yüzyıl ortasına kadar bölge için asıl çekişme, Bizanslılarla Persler arasında oldu. 575 yılında Persler Sebosteia'yı (Sivas) tahrip ettiler; 605'teyse Kaisareia'yı alarak bir yıl süreyle ellerinde tutmuşlar, 611 yılında yeniden saldırarak Kaisareia'yı tahrip etmişlerdir. 622 - 627 yılları arasındaki dönemde imparator Herakleios, Perslere karşı savaşlarda bazı önemli başarılar kazanmış ve Kapadokya bölgesinde Pers tehdidi son bulmuştur (Hild ve Restla, 1981).

Bölge için bu güvenli ortam çok kısa sürdü. 646 yılında başlayan ilk Arap saldırısı, bölgede Bizanslılarla Araplar arasında XI. yüzyıla kadar sürecek bir çekişmenin başlangıcını haber vermekteydi. Araplar bu ilk saldırılarında geçici bir süre içinde Kayseri'yi ele geçirmiş, 709 yılında ise bölgenin diğer önemli kenti Tyana'yı almışlardır (Ostrogorsky, 1981).

Kapadokya bölgesi Bizanslılarla Persler arasında sürekli bir çekişme bölgesi olmasına rağmen VII. yüzyılın ortalarına kadar İmparatorluk toprakları, Kapadokya'yı dış saldırılara karşı koruyarak bir tampon bölge oluşturulmasına izin verecek kadar genişti ve bölge az çok güvenlikliydi. Arapların VII. yüzyıldaki ilerlemeleri sonucunda Kapadokya, yeni gelişmekte olan İslam dünyasıyla bir sınır bölgesi haline gelmiş ve Araplarla Bizanslılar arasında sık sık el değiştirmesiyle varlığını sürdürmüştür (Hild ve Restle, 1981).

VIII. yüzyıldan IX. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan dönemde sürekli dış tehditler ve içeride de ikonaklast baskılar nedeniyle bölgede dinsel ve kültürel bir gerileme dönemi yaşanmıştır. Kapadokya manastırcılığı ve buna bağlı olarak da kilise yapımı ve resim sanatı durma noktasına gelmiş ve bu dönemde binlerce rahip İtalya'ya kaçmıştır. IX. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak 1071'e kadar Kapadokya'da yeniden kısmen güvenli bir ortam sağlanabilmiştir. III. Mikhael'in (842 - 867) generali Petronas, daha sonra da I. Basileios (867 - 886) döneminde Bizans ordusu, Arapları bölgeden uzak tutmayı başardı. 834 yılında Bizanslılar, Arapları yenerek Melitene (Malatya)'yı geri aldılar. İmparator

Nikephoros Phokas'ın (963 – 969) Kilikya'yı tekrar ele geçirmesi ve Ioannes Tzimiskes'in Suriye ve Mezopotamya'daki zaferleri sonucunda bölge, bir süre için Arap tehdidinden uzak kalabildi. Ancak bu kez de yerel aristokrasinin ayaklanmaları başladı. Kapadokyalı Phokas ve Skleros öncülüğünde başlayan ve tüm Anadolu'ya yayılma eğilimi gösteren ayaklanma, imparator II. Basileios'un (976 – 1025) Kapadokya soylularının üzerine yürüyerek bastırması ve Maleinoi gibi bölgede çok güçlü olan bazı soylu ailelerin zenginliklerine el koymasıyla son bulmuştur (Ostrogorsky,1981).

Basileios daha sonra bölgeye kendisine bağlı kalacak bir Ermeni nüfus yerleştirmiştir. VII. Kostantinos Porphyrogennetos (945 – 959) ve Kostantinos Doukas (900 – 1070) dönemleri arasında da bölgedeki bu göreceli istikrar sürmüştür. Güvenli ortamın ikonoklast hareketin tasfiye edilmesiyle IX. yüzyılın ikinci yarısından 1071'e kadar olan sürede Bizans Kapadokya'sı altın dönemini yaşamış, bu sayede bölgedeki kiliselerin ve resimsel bezenenin büyük çoğunluğu bu dönemde yapılmıştır (Hild ve Restle, 1981).

XI. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak bölge bu kez Selçuklu Türklerinin saldırılarıyla karşı karşıya kalmış, Türkler 1057'de Meliteneye, 1059'da Sebosteio'ya saldırarak tahrip etmişlerdir. 1067'de tahrip edilmesinden sonra, Bizans imparatoru IV. Romanos Kapadokya'da durumu düzeltmek için son çabalara girişmiştir. Büyük bir ordu karşı karşıya gelmiş ve buradan doğuya yönelmişlerdir. Manzilcate (Malazgirt) Selçuklu ordusuyla karşı karşıya gelmiş ve Kapadokya bölgesi de bütünüyle Bizanslıların elinden çıkmıştır (Sağdıç, 1994).

3. IHLARA VADİSİ

Ihlara vadisi Melendiz suyunun tuf araziye oyarak oluşturduğu derin, dar bir nehir koyağıdır. Vadi boyunca akan bu su, tabanı aşındırmayı sürdürmektedir.20 km. / 12 m. uzunluğundaki vadi en az yarım gününü ayırabilecek meraklılar için eşsiz yürüyüş rotaları sunar. Vadi bilet gişesinin yaklaşık 150 m. altındadır ve 300'den fazla basamakla ulaşılır. Vadide yaklaşık 60 kilise, manastır ve münüzei hücreleri bulunur. Ulaşılması kolay önemli birkaç kilise vardır (Yenen, 1998).

Aksaray Hıristiyanlığın daha ilk yıllarında önemli bir din merkezi olmuştur. Kayserinin büyük Basilius ve Nazionzoslu Gregorios gibi mezhep kurucuları 4. yüzyıl.'da buralarda yetiştiler. Mısır ve Suriye sistemlerinden ayrı bir manastır hayatının kurallarını bunlar tespit etmişlerdir. Mısır ve Suriyeli rahiplerin dünya ilişkilerini kesmelerine rağmen Basilius ve Gregorios'un rahipleri, dünya ile ilişkilerini kesmiyorlardı. Yeni anlayışın yeri Göreme ve Beli sırma idi.

Ihlara vadisindeki kayalara oyulmuş bu freskli kiliseler; korunarak yeryüzünde eşine rastlanmayan bir tarih hazinesi olarak zamanımıza kadar gelmişlerdir. Hıristiyanlığın ilk yıllarından itibaren kayaların rahatlıkla kazılması ile meydana getirilen bu freskli kiliseler ve iskan yerleri 14 km. boyunca Ihlara'dan Selimiye'ye kadar devam eden Ihlara Vadisi içerisinde yer almaktadır (Anonim, 1979).

Tablo 1: 2015 Yılında En Çok Ziyaret Edilen 10 Örenyeri

	ÖREN YERLERİ VE ZİYARETÇİ SAYILARI	2014**	2015***
1	Denizli Pamukkale (Hierapolis) Örenyeri	1.874.657	1.731.271
2	İzmir Efes Örenyeri	1.873.701	1.702.865
3	Nevşehir Göreme Örenyeri	1.080.188	975.712
4	Çanakkale Troia Örenyeri	469.527	491.205
5	Nevşehir Derinkuyu Örenyeri	420.348	422.043
6	Nevşehir Kaymaklı Örenyeri	464.792	413.142
7	Aksaray Ihlara Vadisi Örenyeri	374.517	395.095
8	Antalya Olympos Örenyeri*		364.489
9	Antalya Aspendos Örenyeri*		335.363
10	Trabzon Sümela Örenyeri	397.463	330.705

*Antalya Olympos Örenyeri ve Antalya Aspendos Örenyeri 2014 yılında sıralamaya girememiştir.

**<http://arkeofili.com/turkiyenin-en-cok-ziyaret-edilen-10-orenyeri/>, adresinden 16 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.

***<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43336/muze-istatistikleri.html>, adresinden 15 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde; Türkiye'de en çok ziyaret edilen Örenyerleri görülmektedir. Tablodaki dört örenyeri; Nevşehir Göreme Örenyeri, Nevşehir Derinkuyu Örenyeri, Nevşehir Kaymaklı Örenyeri, Aksaray Ihlara Vadisi Örenyeri Kapadokya sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bu dört örenyerinin

toplam ziyaretçi sayısına bakıldığında Kapadokya bölgesi Örenyerleri ilk sıraya yerleşmektedir. Ihlara Vadisi Örenyeri ise 7. sırada en çok ziyaret edilen örenyeridir.

Ihlara Vadisi Örenyerinde; Ağaçalı Kilisesi, Pürenli Seki Kilisesi, Kokar Kilise, Eğritaş Kilisesi, Karanlık Kale Kilisesi, Yılanlı Kilise, Sümbüllü Kilise, St. Georges (Kırk Dam Altı) Kilisesi, Bahattin Samanlıği Kilisesi, Direkli Kilise, Ala Kilisesi, Karagedik Kilisesi, Balı Kilise bulunmaktadır.

3.1. Ağaçalı Kilisesi

Merdivenlerden vadiye inerken zeminden 10 m. yükseklikte ve sağda Ağaçalı Kilisesi vardır. Merdivenler yapılmadan önce bu kilisenin üstündeki ağaçtan tırmanarak vadiye inilmiş. Bu nedenle yöre halkı kiliseye bu ismi vermiştir.

Kilisenin 3 katlı olduğu bilinmektedir. Göçük ve zamanla sel sularının getirdiği milin doldurması ile kilisenin sadece bir katı görülebilmektedir. Giriş koridoru yok olan kiliseye şu anda mihrabın bulunduğu yerden girilmektedir. Haç biçiminde, kubbeli bir kilise olup binanın ortasındaki kubbe ana duvarlar üzerine oturtulmuştur.

Kiliseye mihrap bölümünden girildiği için, bugünkü giriş konumuna göre güney koldan haber verme, ziyafet, Josef'in portresi, İsa'nın doğumu, kralların hediye getirişi; kuzey koldan Mısır'a kaçı, Hz. İsa'nın vaftizi, Meryem'in ölümü tabloları yer almaktadır. Büyük kubbeye ise oldukça iyi korunmuş durumda olan bir göğe çekiliş sahnesi mevcuttur (Demir, 1991).

Müjde Sahnesi; Girişte sol tarafta kalan kolun doğu yüzündedir. Sağ taraftan gelen melek Cebrail'in karşısında ayakta duran ve cepheden görünen Hz. Meryem bulunmaktadır. Cebrail Meryem'e kutsal ruhtan hamile olduğunu müjdelemektedir. Meryem ise ellerini açık olarak göğüs hizasında ileri doğru uzatmıştır. Meryem'in böyle duruşu diğer Kapadokya kiliselerinde yoktur. Cebrail beyaz bir tunik giyinmiştir ve iki kanadı açık durumdadır. Kanatların yukarı kısımları geniş bir halka ile çevreli olup, mavi beneklerle süslenmiştir.

Ziyaret Sahnesi; Meryem'i kucaklamış durumda olan kuzeni Elizabeth sağ elini arkadan Meryem'in omzuna atmıştır. Meryem ise sağ elini göğüs hizasında tutmaktadır. Sol eli tahrip olmuştur. Böylece müjdeli habere sevindikleri anlatılmaktadır.

Danyal ve Aslanlar; Girişin tam karşısında ayin yerinin bulunduğu bölümdeki üçgen boşlukta dua eder vaziyette cepheden peygamber Danyal'ın resmi yer almaktadır. Danyal'ın her iki yanından profilden görünen birer aslan bulunmaktadır. Solda ise İsa'nın doğumunu haber veren üç horoz yer almaktadır.

Göğe Çekiliş; Bu sahne kubbenin ortasında yer almaktadır. İsa melekler tarafından taşınan etrafı ışıklı hale ile çevrilmiş bir madalyonun ortasında ayakta durmaktadır. Sol elinde kitap tutmakta, sağ eliyle de takdis işareti yapmaktadır. İsa'nın üzerinde bulunduğu haleli madalyon dört yüksek rütbeli melek tarafından taşınmaktadır.

Alt bölümde ise ikişer kişilik gruplar halinde on altı kişinin resmi vardır. Her ikili grup arasında saç örgüsü biçiminde süslenmiş sütunlar bulunmaktadır. Resimler on iki havari ile kanun bilginlerine ait olup, ayakta durmakta ve cepheden görünmektedirler (Demir, 1991).

3.2. Pürenli Seki Kilisesi

Pürenli Seki Kilisesi, kokar kilisenin kuzeyinde yer alır. Güney tarafına eklenmiş küçük bir tapınakta derinliğine oyulmuş ikinci bir tapınaktan meydana gelmiştir. Katakomplu bir kilisedir. Kaba sitili ve koyu renkli freskleri olmakla beraber resimler önemlidir. İsa'nın çocukluğu ile İncil'den çeşitli sahneler tasvir edilmiştir (Anonim, 1979).

Çevresinde yetişen püren isimli ot nedeniyle yöre halkı tarafından bu isim verilmiştir. Giriş koridorunun sol üst tarafında derin iki çizgi ile kayaya işlenmiş bir haç vardır. Kayaya oyulmuş dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü avlunun güney tarafından girilen tapınak ve giriş koridorunun sonunda kayanın derinliğine oyulmuş ikinci bir tapınak mevcuttur. Bu tapınağın güney ucunda cenaze tören salonu bulunmaktadır. Zeminde mezarlar mevcuttur (Demir, 1991).

Giriş koridorundaki freskler; Kubbenin tepesinde daire içinde bir haç resmi yapılmıştır. Başları T şeklinde olan iki ucundan birer melek tutmaktadır. Renkler çok silik olup, resimler güç fark

edilmektedir. Kubbenin yan duvarlara oturan eğik yüzeylerinde ayakta ve karşıdan görünür vaziyette on iki şehit resmi vardır. Bunlar Sivaslı kırk şehidin yirmi dördüdür.

Yine giriş koridorunun karşısında ve üst tarafta bir çelenk içinde ayakta duran İsa tasviri yer almaktadır. Sağında duran Meryem kollarını ona doğru uzatmakta, solunda ise Saint Baptiste bulunmaktadır. Şu anda yalnız etekleri kalmıştır. Köşelerde birer tane melek resmi vardır.

Tamamen harap olmuş doğu duvarında yılanların hücumuna uğramış beş kadın vardır. Burada günahkarların cezalandırılması tasvir edilmiştir.

Kilisedeki freskler; Mihrabın içinde üst kısımda İsa yuvarlak bir çelenk içinde oturmakta, elinde bir kitap tutmaktadır. Dört büyük rütbeli melek İsa'nın oturduğu çelengi tutmaktadır.

Mihrabı çevreleyen zafer takını kubbe ile birleşen kavisli uçan iki melek tarafından taşınan bir çelenk içinde İsa tasviri mevcuttur. Bunun altındaki iki eğik kısımda soldakine erkek yüzü şeklinde bir güneş ışık saçmakta, sağdakine ise kadın yüzü şeklinde bir ay mevcuttur. Mihrabın sağ tarafında üstte Cebrail Meryem'e kutsal ruhtan hamile kaldığını haber vermektedir. Bu sahneden sonra ziyaret sahnesi yer almaktadır. Bu sahneden sonra su deneyi sahnesi, bu sahneden sonra da duvarla kapının kesiştiği yerde Bethleem'e gidiş sahnesi yer almaktadır. Kapının üstündeki kemerli bölmede doğum sahnesi vardır. Üst bölmede Meryem yan yatmış vaziyettedir. Meryem'in baş tarafında bebek İsa'nın yıkınışı onun altında ise kundaktaki İsa'yı seyreden öküz ve eşek yer almaktadır. Doğum sahnesinin devamında kapının sağında, kubbenin eğik duvarının üst bölümünde Mısır'a kaçış sahnesi yer almaktadır. Çarmıha geriliş sahnesinin hemen üstünde mezardaki kadınlar, onun devamında ve defin sahnesinin üstünde ise masum ruhlar mezarına giriş sahnesi yer almaktadır (Demir, 1991).

3.3. Kokar Kilise

Irmağın batı yakasında Pürenli Seki Kilisesi ile Ihlara Vadisi arasındadır. Pürenli Seki Kilisesi'nden 60 – 70 metre sonra gelir. Kilisenin asıl giriş kapısı şu anda girilen yer olmayıp, sağ tarafta yani kuzey duvarda görülen kapıdır. Buraya bir yeraltı koridorundan girilerek, bir merdiven yardımıyla asıl kapıya ulaşırdı. Geçit ve merdiven şu anda tıkalı olup, kapı ise halen belirgin şekilde mevcuttur. Kokar Kilise tek katlı bir kilise olup, kayaya uzunlamasına oyulmuştur. Kubbe yarım beşik çatısı biçiminde olup, kuzey ve güneydeki yan duvarlara oturtulmuştur. Sonradan kayanın derinliğine oyulmuş iki cenaze salonu ile kilise batıya doğru uzatılmıştır. Salonlar kapı ve bir küçük pencereden ışık almaktadır (Demir, 1991).

Batıdaki iki salon kiliseyi ortalamaya kuzey-güney istikametinde uzanan dikdörtgen şeklindedir. Zeminlerde mezarlar mevcuttur. Sondaki salonda hiç resim olmayıp, sadece birkaç geometrik şekil bulunmaktadır. Bir mihrabı mevcuttur. Kilise ile dipteki salonu birbirine bağlayan birinci salon ise daha uzun olup, güney tarafında ise çilehane mevcuttur.

Kilise bölümünü teşkil eden ana salondaki fresklerde ise İncil'den alınan sahneler sıralanmaktadır. Kiliseye şu anda girilen yerin sonunda kalan duvardaki ip bölümünde müjde sahnesi yer almaktadır. Melek Cebrail soldan gelmektedir. Kanatları açık şekildedir. Bu kompozisyondan sonra ziyaret sahnesi yer almaktadır. Burada Meryem ile Elizabeth birbirine sarılmış vaziyette olup müjdeli haberden dolayı sevinçlerini ifade etmektedirler. Üçüncü bölümde ise su deneyi sahnesi yer almaktadır. Sol tarafta duran ve sol elinde kitap tutan zekeriye, sağ eliyle karşısında duran Meryem'e doğru uzatmıştır. Meryem elinde bir testi tutmaktadır. Ziyaret sahnesi ile su deneyi sahnesinin arasında cepheden görünen ve sol eli altta, sağ eli üstte olacak şekilde karnını tutan hizmetçi kadın Hyoan'dır. Kubbenin tam ortasında İsa'yı sembolize eden büyük bir haç mevcuttur. Haçın kollarının birleştiği yerde kare içinde İlahi el resmi yer almaktadır. El üçlü kutsalın Trinite yapar şekildedir (Akyürek, 2000).

3.4. Eğritaş Kilisesi

Irmağın doğu yakasında olup, Kokar kilisenin karşısına düşmektedir. Ancak Kokar kiliseden Ihlara'ya daha yakındır. Vadiye resmi girişi sağlayan merdivenli kısma yaklaşık 450 metre mesafededir. Tek nefli (koridorlu) beşik çatılı bir kilisedir. En çok tahrip olmuş kiliselerden biridir. Kilisenin kuzey tarafı çok tahrip olmuş vaziyettedir. Kilise girişi aslında iki katlı olup, giriş koridoru cenaze merasimi salonunun tam üstünde idi. Bu kısım arasında kalın bir ahşap döşeme vardı.

Kilise adını, oyulduğu taş'ın konumundan almıştır. Kilisenin ve mezarların şu andaki konumundan ve çevresindeki papaz evlerinin biçiminden, çok büyük bir tapınak ve vadinin en eski yapılarından biri

olduğu anlaşılmaktadır. Kilisenin bir bölümünün yok oluşu ve fresklerin fazla tahrip olması, bu fresklerin tarihi akışına göre birbiri ile bağlantılı şekilde değerlendirilmesini imkansız kılmaktadır (Demir, 1991).

Freskler:

Ziyaret; Meryem Kuzeni St. Elizabeth'i ziyaret etmektedir. Kucaklaşmış vaziyettedirler. Elizabeth ellerini Meryem'in eli ve kolu üzerine koymuştur. Meryem bol bir elbise, Elizabeth ise gri altına kırmızı bir elbise giymiştir. Kapı dikmesinin altında ise, sağ eliyle kucaklaşma sahnesini gösteren, sol eliyle ise işkence çarpmı tutan ve kulaklarında büyük küpeler olan hizmetçi kadın görülmektedir.

Doğum; Hz. Meryem tablonun orta yerinde işlemeli bir örtü üzerinde uzanmıştır. Koyu erguvani üstüne gri bir elbise giymiştir. sol kolu vücuduna yapışık, olarak ileri doğru uzanmıştır. Sağ eliyle ise karşısındaki kundakta yatmakta olan bebek İsa'yı takdis etmektedir.

Meryem'in sağında kocası Yusuf oturmaktadır. Bir eliyle yüzünü kapatmış üzgün vaziyettedir. Meryem ile Yusuf'un arasında yukarıda bir güneş resmi mevcuttur. Yusuf'un sağında ise ellerinde birer hediye paketi tutan doğulu üç kral görülmektedir. Meryem'in solunda ise bir masa üstünde kundaklanmış olarak yatan bebek İsa, onu izleyen bej renkli öküz mevcuttur. İsa'nın yukarısında ise kutsal ışık saçan bir yıldız görülmektedir (ışıklı bulut).

Banyo (Bebek İsa'nın yıkanışı); Kundaktaki İsa resminin sağındadır. Soldaki, saçları arkasına dönük ve kolsuz bir elbise giymiş olan ebe, çocuğu banyo içinde tutmaktadır. Sağda ayakta duran ebe ise bir testi ile su dökmektedir. Bebek İsa'nın yüzü tahrip olmuştur. Şu anda belli olan kısmında elleri ile edep yerlerini kapatmaktadır.

Çobanlar; Banyo sahnesinden sonra gelmektedir. Yarıdan çoğu tahrip olmuş vaziyettedir. Sadece elinde müzik aleti bulunur ve sağ elini havaya kaldırmış vaziyette doğumu gösteren birinci çoban görülmektedir. Aşağıda ise bir koyunun başı görülmektedir. Tablonun diğer bölümleri tahrip olmuştur.

Yusuf'un Rüyası; Ressam yatış biçimini ayaktaymış gibi yapmıştır. Bir elini göğe doğru diğer elini ise rüyasında kendisine görülen ve baş tarafında duran meleğe uzatmış vaziyettedir. Melek üzerine eğilerek Ey Yusuf karın Meryem'i ve onun çocuğunu al ve Mısır'a kaç demektedir (Akyürek, 2000).

Mısır'a Kaçış; Hz. Meryem bir ata binmiş, İsa'yı da kucagında tutmaktadır. Omzunda asası ile atın önünde Yakup (Jacque – Yakoboç) yürümektedir. Arkadan ise elinde asası ile Yusuf, onunda arkasından genç bir adam gitmektedir. Hepsinin yüzü Mısır'a dönüktür. Yakup'un önünde ise Mısır kraliçesi görülmektedir. İnciler ile süslü bir baş örtüsü örtünmüştür. Sağ elinde ise geceyi aydınlatan mum tutmaktadır. Kadının arkasında ise perdeleri orta yerlerinden toplanmış, yarı açık iki pencere görülmektedir.

Herode'nin Emirnamesi (Masumların Katliamı); Romalılar tarafından himaye edilen Jude (Yudeo) kralı Herode çapraz ayaklı bir tabureye oturmaktadır. Çizgili kumaştan uzun bir elbise giymiştir. Sağ elinde hükümdarlık asası vardır. Önünde ve arkasında duran ve ellerinde birer rulo bulunan katiplere küçük çocukların katliam emrini yazdırmaktadır. Mısır'a kaçış sahnesinden sonra gelen bu bölüm çok harap olmuştur.

Pierre'nin inkarı; Pierre oturmuş vaziyettedir. Yüzü cepheden görülmektedir. Bitkin bir halde sağ elini yüzüne götürmüştür. Karşısında sağ tarafta duran ve ellerini ona doğru uzatan iki hizmetçi kadın durmakta ve yeniden dirilen Pierre'yi sorguya çekmektedirler (Demir, 1991).

3.5. Karanlık Kale Kilisesi

Eğritaş Kilisesi ile Yılanlı Kilise arasında, Eğritaşa 50 metre mesafedeki Kokar Kilisenin tam karşısında kalmaktadır. Bu kilisede resim süslemesi yoktur (Demir, 1991).

3.6. Yılanlı Kilise

Vadinin resmi giriş yeri olan turistik tesis ve müze ofisinin bulunduğu merdivenli inişten itibaren ırmağın doğusunda ve tesise 200 metre mesafededir. Kilise ırmak seviyesinden takriben 20 metre yükseklikte kayalara oyulmuştur. Kol uzunlukları eşit, serbest haç biçimindedir (Akyürek, 2000).

Kilisenin asıl giriş koridoru ve cenaze merasimi tapınağı yıkılan kaya duvarı ile yok olmuştur. Kilisenin doğu duvarındaki mihrap oldukça sağlam durumdadır. Kilise sadece güney duvarındaki pencereden

ışık aldığı için oldukça karanlıktır. Kilisedeki süsleme ve fresklerin kilisenin girişine göre sıralanışı şöyledir:

Mısırlı Meryem'in gömülüğü: St. Meryem'in ölüsü bir kefene sarılmıştır. Hz. Zorimos ölünün ayaklarından tutmuştur. Arka ayakları üstüne kalkmış durumdaki aslan ise ön ayaklarıyla ölünün baş tarafından tutmaktadır.

Batı duvarı (Mahşer günü): Çok tahrip olmuştur. Ortada yargıç İsa ışıklı bir hale içinde tahtta oturmaktadır. İsa'nın her iki tarafında onu gıpta ile izleyen Mikhael ve Cebrail'dir.

Cehennem (Ruhların azap çekmesi): Batı duvarının alt bölümünde yer alan tablodur. Bu tablo üç bölümden oluşmaktadır. Sağ bölümde vücutlarına uzun yılanlar sarılmış olan dört günahkar kadın görülmektedir. Soldan sağa doğru birinci kadını sekiz yılan ısırılmaktadır. Ondan sonra gelen kadını iki yılan göğüslerinden ısırılmaktadır. Bu kadın çocuklarını emzirmeyen, onları reddeden kadındır. Üçüncü kadını iftirada bulunduğu için ağzından, son kadını ise söz dinlemediği için yılanlar kulaklarından ısırılmaktadırlar.

Tablonun orta bölümünde ise şeytanın arkasında üç başlı büyük bir yılan mevcuttur. Her ağızda cehennem mahkumu birinin vücudu vardır. Bu tablo nedeniyle yöre halkı kiliseye yılanlı kilise adını vermişlerdir. Tablonun son bölümünde ve duvarın sonunda ruhların tartılması yer almaktadır.

Kuzey duvarı: Cenaze duvarları tapınağı giriş kapısının solunda Selanik Şehidi Aziz Chioni'nin resmi mevcut olup, çok harap vaziyettedir. Tanrıyı temsil eden orta yerde bir tabureye oturmuştur. Elinde bir kitap vardır. Duvarın kapısının sağ tarafında kalan bölgede Kudüs'e giriş sahnesi bulunup, çok tahrip olmuştur. İsa beyaz bir atın üstündedir.

Doğu duvarı: Mihrabın bulunduğu kutsal bölmenin sol duvarında Saint Etienne ile Diacre görülmektedir. Sağ duvarda ise Saint Etienne'ye bağlı olan eski kanunlar bilgini Dr. Gamliel vardır (Demir, 1991).

Güney duvarı: Güney duvarında ise Hz. Meryem'in ölümü ile Constantin ve Helen sahneleri bulunmaktadır.

3.7. Sümbüllü Kilise

Sümbüllü Kilise, vadiye merdivenle iniş yerinin başladığı kayanın altındadır. İrmak seviyesinden takriben 20 metre yükseklikte olan kiliseye ırmağın üstünden ulaşımı sağlayan ahşap köprünün yanından da çıkılabilir. İki katlı bir manastırdır. Alt kat ibadet yeri, üst kat ise kilise mensuplarının barınağıdır. Solda bir merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Çevresinde yetişen sümbül çiçekleri nedeniyle yerel halk tarafından bu isim verilmiştir. Dört dikme ile ayrılan dikdörtgen biçiminde dört bölme mevcuttur. Bu nişlerin üst tarafı kemerlidir. Özellikle sel sularının etkisi ile kilisedeki freskler hemen hemen tamamen tahrip olmuştur. Orta kubbede Pantokrator İsa resmi yer almakta olup, çok tahrip olmuş vaziyettedir (Anonim, 1979).

Kuzey duvarında mihrabın yanında karşılıklı olarak St. Georges ve St. Theodore'un resmi mevcuttur. Güney duvarında koridorun sonunda, duvara oyulmuş hücre içinde St. Tryphon'un resmi vardır. Tavan bölümünde ise madalyon içinde Hz. Süleyman'ın resmi vardır. Bitiş duvarında ise müjde sahnesi yer almaktadır.

Buraya kadar ıhlara bölümündeki 1. grup kiliseler anlatılmıştır. Belısırma köyü çevresinde olan ikinci grup kiliselere vadi içinden güneyden kuzeye doğru yürüyerek gidilebilir (Demir, 1991).

3.8. St. Georges (Kırk Dam Altı) Kilisesi

Takriben vadinin merdivenli giriş yerine 3 km. Belısırma köyüne 1 km. mesafede, ırmağın batı tarafından, ırmak seviyesinden yaklaşık 50 metre yükseklikte, bölgenin en yüksek kesiminde yapılmış küçük bir kaya kilisesidir.

Kilisenin 1283 – 1295 yılları arasında yapıldığı sanılmaktadır. Bu kilise Kapadokyalı aziz şehit Georges'a ithaf edilmiştir. Olayı sembolize eden adak sunma sahnesi kilisenin önemli fresklerindenidir. Ayrıca bu kilisede Selçuklu sultanı II. Mesut'un resminin bulunması Selçukluların hoş görüşüne karşılık şükran duygularını sembolize eden bir olgudur (Demir, 1991).

Kilisede adak, Saint Georges'a dua, Hz. Meryem'in ölümü, göğe çekiliş, suretin değişmesi sahneleri bulunmaktadır.

3.9. Bahattin Samanlığı Kilisesi

Irmağın batı tarafında kalan ve Belısırma köyünün karşısındaki kayalara oyulmuş olan Kilise direkli kiliseye 50 metre mesafededir. Her iki kilisenin bulunduğu bölge 1950'li yıllara kadar aktif yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Bahattin isimli bir kişinin bu kiliseyi samanlık olarak kullanması nedeniyle kiliseye köylüler tarafından bu isim verilmiştir.

Bahattin Samanlığı tek koridorlu küçük bir kilisedir. Kubbesi beşik çatısı tarzındadır. Kuzey ve batı yan duvarları oyulmuş birer hücre ile güney duvara oyulmuş 3 hücre kubbesi de beşik çatısı şeklindedir. Kilisede altı kemer mevcuttur. Sütunlu giriş koridorunun sonunda bir mihrap vardır (Demir, 1991).

Bahattin Samanlığı Kilisesinde Hz. İsa'nın yaşantısını anlatan, Müjde, Su Deneyi, Kralların Secdesi, Yusuf'un Rüyası, Mısır'a Kaçış, Vaftizciye Vahi, İsa'nın Vaftizi, Lazare'nin Dirilişi, Kudüs'e Gidiş, Judas'ın İhaneti, Çarmıha Geriş sahneleri mevcuttur.

3.10. Direkli Kilise

Irmağın batı tarafındaki son kilisedir. Belısırma köyünün karşısındaki kayalara oyulmuş olan bu kilise, Bahattin Samanlığı Kilisesinden yaklaşık 50 metre daha kuzeye düşmektedir. Giriş koridoru doğrudan kilise bölümüne, güneyden ise eğik yönlü büyük bir salona açılmaktadır. Bu salonda cenaze törenlerine ait küçük bir bölüm ile yine kiliseye bağlanmaktadır.

Bu kilisede freskler çok tahrip olmuştur. Cenaze merasimleri tapınağında hiç fresk olmayıp bazı geometrik şekiller vardır. Orta mihrabın kemerinde, ışık çemberi içinde Pantokrator İsa resmi vardır. İleri doğru uzattığı sağ eliyle takdis işareti yapmakta, sol eliyle ise bir kitaba yaslanmaktadır. Kemerin iç yüzünde, madalyonlar içinde, altı peygamber resmi bulunmaktadır.

Kilise vadiye bakan duvarında, üç pencerele gözetleme tablosu ve kiliseyi aydınlatan bölümün sol tarafında kalan duvar dibinde üç başlı ejderha tablosu ile savaşan St. Georges tablosu yer almaktadır. Kilisenin diğer sütun yüzlerinde azizler, şehitler ve asker azizlerin resimleri bulunmaktadır (Demir, 1991).

3.11. Ala Kilisesi

Belısırma köyünün kuzeyinde, köye hakim bir falezin eteğinde, Gelveri'den gelen yolun sağında yer almaktadır. İşlenerek düzeltilmiş bir kaya yüzeyinden girilen büyük bir manastır kilisedir. Haç planlı ve merkezi kubbelidir. Haçın dört kolu da birer kubbe ile örtülmüştür. Kilise köy yerleşim alanı içinde olup, bazı bölümleri ile çevresindeki tahıl ambarları köylüler tarafından hala kullanılmaktadır.

Freskleri en çok tahrip olmuş kiliselerden biridir. Çoğu tamamen yok olmuş, kalanlar ise anlaşılacak kadar tahrip olmuştur. Bazı kapı ve pencere kemerlerindeki resimler kısmen kalabilmiştir. Kilisenin batı kolunda Kudüs'e Giriş Sahnesi bulunmaktadır.

Güney batı odasında Fırındaki Üç Yahudi Gencin Sahnesi ile Mısırlı Meryem'in Hikayesi yer almaktadır. Kuzey koldan Masumlar Mezarlığına İniş ve Doğum sahneleri bulunmaktadır. Güney kolda Ziyaret sahnesi vardır (Akyürek, 2000).

3.12. Karagedik Kilisesi

Irmağın doğu tarafındadır. Takriben İhlara'ya 6 km, Belısırma köyüne 2 km mesafededir. Bu kilisenin bulunduğu yerde ve karşısında vadiye iniş için kayalar uygun eğimdedir.

İhlara vadisindeki tüm kiliseler, kaya kilise iken Kara Gedik Kilisesi duvarları ve bölmeleri taşlarla örülmüş bir kilisedir. Kilisenin bulunduğu yerin üstündeki kayalıktan kopan büyük bir kaya parçası kilisenin üzerine düşerek kiliseyi çökertmiştir. Halen göçük kaya çöken kilisenin içindedir (Demir, 1991).

3.13. Ballı Kilise

X. yüzyılın sonlarına doğru yapılmıştır. Müjde Sahnesi ile 'Cebrail mutlu ol, son tanrının ilk habercisinin ve Meryem'e bu haberi getirdin. Senin getirdiğin müjdenin mutlu bağlantısının resmini yapan benim,

fakir Leontios ruhunun kurtuluşu için' yazısı kiliseye ayrı bir özellik vermektedir. Kilisenin güney apsisinde Meryem ve Çocuk İsa, Cebrail, Azize Paras Keva, Piskopos Athanagenes'in resimleri mevcuttur (Durmuşoğlu, 1987).

Ihlara'da bunların dışında; Alakara Gedik Kilisesi, Kuzey Ambar Kilisesi, Kırk Manastır Kilisesi, Alçak Kaya Altı Kilisesi, Eski Bıçak Kilisesi ve Dam Altı Kilisesi mevcuttur.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bizans İmparatorluğu dünya tarihinde ve Anadolu tarihinde önemli bir yere sahiptir. Anadolu topraklarında yer alan Bizans eserleri bu açıdan zengin bir kültür mirası niteliğindedir. Kapadokya bölgesi Anadolu'nun eşsiz doğa güzellikleri yanında, bu kültür mirasından büyük bir pay almıştır. Özellikle Bizans döneminden kalma kiliseler oldukça fazladır. Bu kültür mirası Türk turizmi açısından çok değerlidir. Ziyaretçi sayıları bakımından önemli bir inanç turizm merkezidir. Ihlara Vadisi de Kapadokya içerisinde bu anlamda büyük bir rol üstlenmiştir. Ancak bu eserler sahip olduğu değere layık bir şekilde korunmalı ve sergilenmelidir. Bu sayede dünya turizminde ve Türk turizminde sahip oldukları değer daha fazla artacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyürek, E. (2000). Kapadokya'daki Bizans, Kapadokya, İstanbul: Ayhan Şahan Vakfı Yayınları.
- Anonim (1979). Kapadokya Turizm Envanteri, Ankara: Turizm ve Tanıtma Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim (1992). Temel Britannica, Cilt 3, İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Demir, N. (1991). Eşsiz Ihlara Vadisi ve Konya Kiliseleri, Ankara: Odak Ofset.
- Deniz, S.ve Aydos, S. (1995). Sanat Tarihi, Ankara: Sek Yayınları.
- Durmuşoğlu, S. (1987). Kapadokya Bölgesinin Turizm Potansiyeli ve Türk Turizmindeki Yeri, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Hild, F.-Restle, M. (1981). Tobula İmparatorluğu Byzantini , Viyana: 2. Kappadokien.
- Ostrogorsky (1981). Bizans Devlet Tarihi, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Prokopius (2001). Bizans'ın Gizli Tarihi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sağdıç, O. (1994). Kapadokya Komple Gezi Rehberi, Ankara: Plan Matbaacılık.
- Vander, J. (1981). Başkan Kültür Hazinesi, İstanbul: Başkan Yayınları.
- Yenen, Ş. (1998). Anadolu Destanı, İstanbul: Asır Matbaacılık.
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43336/muze-istatistikleri.html> adresinden 15 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.nevsehirkulturturizm.gov.tr/Eklenti/49614,2010-2016-muze-ziyaretci-sayilaripdf.pdf?0> adresinden 15 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.nevsehirkulturturizm.gov.tr/Eklenti/49615,2016-yili-muze-ziyaretci-sayilaripdf.pdf?0> adresinden 15 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.nevsehirkulturturizm.gov.tr/Eklenti/49685,2015-yili-muze-ziyaretci-sayilaripdf.pdf?0> adresinden 15 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.nevsehirkulturturizm.gov.tr/Eklenti/49686,2014-yili-muze-ziyaretci-sayilaripdf.pdf?0> adresinden 15 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43336/muze-istatistikleri.html>, adresinden 15 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.